

Nr 147

Utlåtande i anledning av motioner om bättre samordning av planeringen inom försvaret och den kommunala planeringen.

(1:a avd.)

I de likalydande motionerna I: 180 av herrar *Axel Georg Pettersson* och *Svanström* och II: 209 av herr *Larsson* i Öskevik m. fl. har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning i syfte att åstadkomma en närmare samordning av den kommunala planeringen och planeringen inom försvaret.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från överbefälhavaren och Svenska kommunförbundet. Se bilaga till detta yttrande.

Utskottet. Motionärerna finner det alltså sällsynt att nya militära anläggningar eller förändringar i redan befintliga planeras i närmare samråd med kommunala eller regionala myndigheter. Därmed försitter man lätt de möjligheter som kan finnas att under fredstid i ökad omfattning utnyttja militära anläggningar och andra resurser för civilt bruk. En vittgående gemensam planering skulle enligt motionärernas mening kunna ge betydande samhällsekonomiska vinster.

Enligt vad som framgår av överbefälhavarens yttrande fastläggs f. n. den långsiktiga planläggningen för markanskaffning och byggnadsverksamhet i så kallade generalplaner. Lokal och regional chef har möjlighet att påverka generalplanernas innehåll m. m. vid generalplanemöten, där det lokala underlaget för aktuell generalplan arbetas fram. Ett av syftena med dessa möten är att undersöka möjligheterna att sambruka resurser med andra militära myndigheter i orten och med kommunen, så att de totala kostnaderna blir så låga som möjligt. Som ett led i denna strävan tas kontakter med civila myndigheter för att fastställa intressegränser och fortsatt handläggning av gemensamma frågor.

Svenska kommunförbundet finner att det i alla kommuner föreligger behov av samplanering med militära myndigheter och att detta — av naturliga skäl — är störst i de kommuner där militärförbundet är stort i förhållande till kommunen.

Enligt vad utskottet inhämtat från försvarsdepartementet finns det inte några av Kungl. Maj:t fastställda regler eller anvisningar om samplanering

mellan försvaret och kommunerna. I praxis har dock samarbetet i vad avser planeringsfrågor m. m. under senare år blivit alltmer utvecklat. Särskilt markant har det gemensamma planeringsarbetet varit i fråga om utnyttjande av mark och byggnader för fritidsverksamhet.

Den samverkan som sålunda inletts på olika nivåer i fråga om planering för ett gemensamt utnyttjande av olika objekt finner utskottet nödvändig och självklar. En ytterligare samordning av den kommunala planeringen och planeringen inom försvaret bör dock kunna ske. Utskottet förutsätter härvid att Kungl. Maj:t vidtar de åtgärder som kan befinnas motiverade. Syftet med motionerna bör sålunda kunna uppnås utan särskild utredning.

Utskottet hemställer

att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i anledning av motionerna I: 180 och II: 209 anfört.

Stockholm den 3 november 1970

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Närvarande: se under utlåtandet nr 145.

Yttranden över motionerna I: 180 och II: 209**Överbefälhavaren (29.5.1970)**

Inom försvaret utarbetas för närvarande så kallade långsiktsplaner som omfattar sju år. Dessa kommer att ersättas dels av långsiktiga perspektivplaner som omfattar femton år eller längre tid dels av femåriga programplaner.

Programbudgetsystemet förutsätts innebära, att lokal och regional chef får större frihet än för närvarande att disponera tilldelade resurser för att nå fastställda mål i genomförandeverksamheten och vid utarbetande av budgeten för denna. Denna verksamhet omfattar stora delar av programplanen och utgör sådant som direkt kan påverkas av lokal och regional chef under verksamhetsåret.

Beträffande långsiktiga investeringar sägs emellertid klart i SOU 1969: 25 att dessa är en central angelägenhet. Däremot är utnyttjandet av gjorda investeringar i mark, byggnader m. m. en lokal fråga. Vad som i motionerna åsyftas är en ökad möjlighet för militära och civila myndigheter på lokal och regional nivå att påverka investeringsbesluten. Här redovisas i fortsättningen hur denna påverkan säkerställs i dag och i det kommande systemet.

Krigsmaktens markanskaffning och byggnadsverksamhet måste planeras långsiktigt med hänsyn till de höga investeringskostnaderna och den långa avskrivningstiden. Det bör i sammanhanget uppmärksammas att ett stort antal byggnader som för närvarande utnyttjas är byggda i början av 1900-talet och avses bli utnyttjade i ytterligare flera decennier. En central planering underlättar en anpassning av kapitalbudgeten till samhällsekonomin i övrigt, medger ett rationellt utnyttjande av experter och ökar möjligheterna att genom centrala köp av standardobjekt förbilliga byggnadsverksamheten.

Den långsiktiga planläggningen för markanskaffningen och byggnadsverksamheten fastläggs i så kallade generalplaner med utgångspunkt från långsiktsplanerna och i det kommande systemet med utgångspunkt från perspektivplanerna. Den styrande faktorn för generalplanernas innehåll av objekt är den långsiktiga inriktningen av fredsorganisationen.

Lokal och regional chefs möjligheter att påverka generalplanernas innehåll och objektens prioritering är vid det så kallade generalplanemötet, där det lokala underlaget för aktuell generalplan arbetas fram. Detta underlag bearbetas sedan i central nivå och utmynnar i fastställd generalplan för myndigheten till grund för den långsiktiga resursfördelningen i perspektivplaner och programplaner.

Generalplanemötet genomförs vid den lokala myndigheten. I mötet deltar representanter för lokala, regionala och centrala myndigheter. Ett av syftena med mötet är att undersöka möjligheterna att sambruka resurser med andra militära myndigheter i orten och med kommunen, så att de totala kostnaderna blir så låga som möjligt. Kontakter tas härvid med civila myndigheter för att fastställa intressegränser och fortsatt handläggning av gemensamma frågor. Därutöver förekommer rutinmässigt kontakter mellan civila

och militära representanter på olika nivåer efterhand som gemensamma planeringsproblem uppkommer.

Erfarenheten är att den gemensamma planeringen i nuvarande form under senare år har fungerat väl. Samma uppfattning har i olika sammanhang framförts av kommunala representanter. För närvarande bedöms det därför inte föreligga något behov av ändrade former för samarbetet. En utökning av verksamheten skulle dessutom kräva ytterligare personal. Eventuella punktvisa brister i nuvarande system bör kunna avhjälpas med ökad information om centrala myndigheters målsättning i denna fråga. Sedan erfarenheter vunnits från programbudgetsystemet kan problemet eventuellt behöva aktualiseras.

Beträffande civilt och militärt samulnyttjande av resurser i en garnisonsort är strävan i första hand att nå överenskommelse om mark och byggnader för fritidsverksamheten. I vissa fall tillsätts särskilda samarbetsnämnder för att t. ex. samordna utnyttjandet av mark. Utöver rent ekonomiska vinster bör en sådan samordning bidra till en ökad ömsesidig förståelse för varandras problem samtidigt som föreningsliv och andra aktiviteter i orten stimuleras genom ett ökat deltagande. Möjligheterna att låta ortens ungdomar utnyttja de värnpliktigas fritidslokaler är störst då nya förband byggs upp. Härvid kan nämligen byggnaderna lokaliseras så att inga säkerhetsmässiga restriktioner behöver åläggas.

I detta sammanhang erinras om chefens för armén yttrande till Försvarets fredsorganisationsutredning angående förutsättningarna för att förlägga ett nytt förband till en ort i det inre av övre Norrland (Ast/0 1970.02.05 0 3023):

”Fritidslokaler (bibliotek, diskotek, studierum, lokaler för hobbyverksamhet m. m.) sammanförs till en byggnad. Den lokaliseras så att även ortens ungdom kan utnyttja lokalerna. Lokalfrågan vad gäller bibliotek, simhall och idrottsplats löses om möjligt i samarbete med civila myndigheter på platsen.”

”Ett eventuellt utnyttjande av etableringsortens resurser i fråga om drivmedelsanläggningar, smörj- och tvätthallar samt verkstäder bör närmare undersökas.”

Försvarets fredsorganisationsutredning tog också upp samordningsfrågorna i sitt den 31.3.1970 avgivna delbetänkande nr 5 (Försvarsdepartementet stencilerat betänkande 1970: 6) där utredningsmannen bland annat anför att det är ”av stor betydelse att samordning kan ske av militära och civila intressen i olika hänseenden i lokaliseringsorten. De av chefen för armén nämnda frågorna kan tjäna som några exempel på sådan samordning där ett gemensamt utnyttjande kan ske av olika lokaler. Tänkbara samordningsobjekt och ev. integrering av militärt servicebehov i det civila samhället bör enligt utredningsmannens uppfattning närmare undersökas.”

Sådan undersökning har numera igångsatts som ett led i en andra etapp av fredsorganisationsutredningens arbete med att klarlägga förutsättningarna för nämnda förbandslokalisering.

I motionerna anförts att militära tjänster och militär materiel i ökad omfattning bör kunna utnyttjas för civilt bruk. Den nuvarande omfattningen är fastställd i Tjänstereglemente för krigsmakten utgående från att konkurrens inte får ske med civila företag. Bestämmelserna får även ses mot bakgrund av att värnpliktiga är involverade i den militära verksamheten

och att antalet fast anställda av olika kategorier är beräknat för krigsmaktens eget behov.

Stråvan från krigsmaktens sida är att i ökad omfattning köpa tjänster av olika slag i den fria marknaden, vilket medverkar till att upprätthålla en tillfredsställande samhällsservice i kommuner med vikande skatteunderlag. En utveckling i denna riktning underlättas av det nya budgetsystemet, som ökar möjligheterna för den lokala myndigheten att disponera övningsberoende medel på mest rationella sätt. En ändring av gällande bestämmelser i Tjänstereglemente för krigsmakten angående civilt utnyttjande av militära tjänster och civil materiel bör av anförda skäl inte ske.

Som sammanfattning kan konstateras:

— Nuvarande planeringsrutiner för samarbetet mellan civila och militära myndigheter i mark- och byggnadsfrågor bör inte ändras.

— Fritidsanordningar och vissa andra objekt samutnyttjas i nuläget. Krigsmaktens målsättning att nå en ytterligare integrering är klart uttalad.

— Nu gällande bestämmelser i Tjänstereglemente för krigsmakten angående civilt utnyttjande av militära tjänster och militär materiel bör inte ändras.

Med anledning härav och med beaktande av de personalinsatser som krävs för andra utredningar avstyrks tills vidare en utredning i syfte att åstadkomma en närmare samordning av den kommunala planeringen och planeringen inom försvaret.

Svenska kommunförbundet (22.5.1970)

Förläggningen av militära förband till en kommun påverkar den kommunala verksamheten. Kronan är i regel ägare av stora markarealer, vilket komplicerar kommunernas fysiska planering, och de värnpliktiga efterfrågar den kommunala servicen framför allt inom fritidssektorn, vilket inverkar på dimensioneringen av kommunens anläggningar inom denna sektor.

Underhandsförfrågningar hos vissa kommuner har utvisat att det i alla kommuner finns ett behov av samplanering med militära myndigheter och att detta — av naturliga skäl — är störst i de kommuner där militärförbundet är stort i förhållande till kommunen.

Förbundet kan alltså vitsorda behovet av en bättre samplanering mellan kommuner och de militära myndigheterna men vill ifrågasätta om frågan för sin lösning kräver en utredning. Från kommunernas sida kan man påräkna ett positivt intresse för en samplanering.

Fortifikationsförvaltningen och andra berörda myndigheter inom försvaret bör av Kungl. Maj:t få anvisningar om att i samband med planering av nya anläggningar hos vederbörande kommun undersöka möjligheterna till gemensamt militärt och civilt bruk av den aktuella anläggningen. Anslag under försvarshuvudtiteln bör också kunna disponeras för bidragsgivning till kommunala anläggningar som dimensioneras för att tillgodose behovet hos militär personal.

Då motionärernas syfte bör kunna uppnås utan särskild utredning föreslår styrelsen att motionerna avslås.